

TỌA ĐÀM NHÂN SINH HẠNH PHÚC

(Giảng Giải Đề Tử Quy)

Tập 39

Giám định: Lão pháp sư Tịnh Không

Chủ giảng: Thầy Thái Lễ Húc

Địa điểm: Học hội Tịnh tông Đài Nam, Đài Loan

Thời gian: 15/02/2005 - 23/02/2005

Viết dịch: Ban biên dịch Pháp Âm Tuyên Lưu

Xin chào mọi người! Chúng ta tiếp tục xem chương “thân nhân”. Thân cận người nhân đức. Trước đó từng nói đến chữ “nhân” này là chữ hội ý, hai người, là hai người nào? Có thể nghĩ đến mình thì có thể nghĩ đến người khác, cũng chính là thái độ: “Điều mình không muốn thì đừng làm cho người” và “điều mình muốn thành tựu thì cũng nên thành tựu cho người, điều mình muốn đạt được thì cũng nên giúp người đạt được”; nói rõ hơn một chút là mình luôn biết nghĩ cho người khác. Chúng ta phán đoán một người có nhân đức có thể thấy được từ một vài góc độ, thứ nhất là giữ tâm nhân hậu, thứ hai là luôn luôn khiêm hạ, thứ ba là lấy mình làm gương.

Khi chúng tôi tổ chức khóa học ở Bắc Kinh, lúc đó cô Dương phải đến Sơn Đông giải quyết một số việc nên phải ngồi xe máy tiếng đồng hồ suốt đêm, đến khoảng tám, chín giờ thì cô về tới Bắc Kinh. Khi đó chúng tôi đang tổ chức lớp bồi dưỡng năm ngày, cô Dương còn chưa nghỉ ngơi đã đến khách sạn nơi chúng tôi tổ chức để gặp mọi người. Lúc đó có gặp một số học viên, cô Dương liền nói với họ rằng: “Nếu như chúng tôi giảng bài không được tốt thì các bạn nhất định phải chỉ ra khuyết điểm giúp chúng tôi.” Điều thứ hai là tiếp đó cô hỏi những học viên này rằng: “Nếu bạn ăn không ngon, ngủ không ngon thì nhất định phải phản ánh với chúng tôi, nhất định phải nói cho chúng tôi biết, nếu không chúng tôi sẽ tiếp đãi không được chu đáo.” Điều thứ ba cô Dương nói với những học viên này rằng: “Đi học nhất định rất vất vả, cho nên mọi người phải nghỉ ngơi nhiều một chút.” Đi học có vất vả hay không? Vất vả! Cho nên hôm nay các bạn cũng phải nghỉ ngơi nhiều hơn.

Cho nên cô Dương đích thực luôn như thế nào? Luôn nghĩ cho người khác. Có một lần cô Dương đến Hải Khẩu. Tôi đi bộ cùng cô trên đường thì nhìn thấy một bà cụ đẩy xe trái cây đi bán, cô liền dẫn tôi đến mua chuối của bà cụ, cô chọn những quả đã bị dập, sắp hư để mua về, khi “tâm có nghĩ” thì phải thế nào? Phải

hỏi. Tôi nói: “Cô ơi! Sao cô lại mua những trái không ngon này vậy?” Cô liền nói: “Những trái này không còn ngon nữa, nếu như không có người mua thì sẽ hư hết, bởi vì chúng ta trở về sẽ ăn liền, cho nên mau mua chúng.” Thực ra vốn không định mua trái cây, nhưng vừa nhìn thấy bà cụ bán nên đến mua giúp bà; hơn nữa cũng vì quý tiếc những thực phẩm này, không muốn lãng phí chúng. Cho nên, chúng ta có thể quan sát được tấm lòng nhân hậu của cô.

Tiếp theo là từ thái độ khiêm hạ, chúng ta thấy bông lúa càng trĩu hạt thì nó rủ xuống càng thấp; cho nên biển thu nhận nước trăm sông, nhưng so với trăm sông thì vị trí của biển cả nằm thấp nhất. Cho nên Khổng lão phu tử cả đời giáo hóa nhiều học trò như vậy, nhưng Khổng phu tử nói rằng ngôn luận của cả đời ngài chỉ là “thuật lại mà không sáng tác”, cho thấy Khổng phu tử rất khiêm hạ, ngài thường nói: “Những đạo lý mà ta giảng giải đều là do thánh hiền, quân vương ngày xưa, đều là do Nghiêu, Thuấn, Vũ, Thang, Văn Vương, Vũ Vương, Chu Công truyền lại.” Ngài vô cùng khiêm tốn, duy chỉ có khiêm tốn mới có thể tương ứng với đạo đức. Cho nên chúng ta có thể xem xét từ điều thứ hai là khiêm tốn. Về điểm này, khi tôi ở Úc cũng đã học được, bởi vì chú Lư ngồi bên cạnh tôi khoảng một, hai tuần, nhưng lúc đó tôi vẫn chưa biết rõ chân tướng về chú. Sau này, may mà tôi đã học được câu “kính chú bác, như cha ruột”, nên tôi mới biết chủ động cúi chào chú Lư: “Cháu chào chú Lư!” Nếu không thì tôi đã bỏ lỡ cơ hội trước mắt rồi, vậy thì có thể sẽ kém cỏi hơn rất nhiều. Mà từ việc này cũng sâu sắc hiểu được rằng, người thực sự có đức hạnh thì nhìn như thế nào? Giản dị dễ gần và vô cùng khiêm hạ, cho nên sau này nếu như tôi có gia nhập vào những đoàn thể mới thì tôi tuyệt đối sẽ không bị người khác lừa. Bởi vì người trẻ tuổi chúng tôi nếu nghe một số người nói ba hoa rằng họ quen thân với vị quan chức nào đó, nhà của họ có bao nhiêu tài sản, sự nghiệp to lớn như thế nào v.v.. Thông thường người trẻ tuổi nghe được sẽ như thế nào? “Ồ, sao mà giỏi vậy!” Rất có thể họ sẽ bị dẫn dắt theo phương hướng sai lầm. Cho nên điểm thứ hai là khiêm hạ.

Điểm thứ ba là nhất định phải lấy mình làm gương, đó là nói được nhất định làm được, thậm chí làm được trước rồi mới nói ra. Cho nên làm được rồi mới nói là thánh nhân, nói xong rồi có thể làm được là hiền nhân, nói xong lại không làm được thì gọi là lừa người. Vậy chúng ta muốn làm thánh nhân hay hiền nhân, đừng làm kẻ lừa người là được, “chớ tự ti, chớ tự bỏ, thánh và hiền, dần dần đạt”. Cho nên nhất định phải luôn nhắc nhở chính mình, lấy mình làm gương, phải có thể bắt đầu làm từ tu thân. Tôi đã từng đến nhà tượng niệm thầy Lý Bình

Nam, cũng cảm nhận rất sâu sắc rằng thầy đích thực luôn lấy mình làm gương. Quần áo thầy mặc mấy chục năm đều chưa từng thay đổi, khi chúng tôi xem quần áo thì thấy thực sự vẫn rất sạch sẽ, giản dị, thái độ yêu quý đồ vật đã biểu hiện ra bên ngoài. Nhìn thấy áo lót và vớ của lão nhân gia thì có rất nhiều chỗ vá chồng lên nhau. Cho nên, phần bên ngoài để mọi người nhìn thấy thì rất là chỉnh tề, thể hiện sự tôn trọng đối với người khác; nhưng phần bên trong không ai nhìn thấy thì đều tận tâm tận lực khâu vá lại, thể hiện thái độ tiếc phước đối với đồ vật. Học trò của thầy Lý có nhiều hay không? Nhiều! Biếu tặng quần áo cho thầy nhiều hay không? Nhiều! Nhưng thầy đem những thứ được biếu này tặng cho người khác, luôn thấy được nhu cầu của người khác.

Thầy Lý sống đến 97 tuổi mới vãng sanh, tới 97 tuổi vẫn còn giảng bài. Học trò của thầy nói với thầy rằng: “Thưa thầy, thầy có nhiều học trò như vậy, để chúng con giúp thầy giảng là được rồi, thầy không cần phải vất vả như vậy nữa!” Bởi vì thầy 97 tuổi giảng bài là cần mấy người học trò cùng nhau thế nào? Khiêng thầy lên bục giảng. Kết quả thầy Lý nói: “Đại chúng cần tôi giảng một ngày, thì chỉ cần tôi còn sống, sống một ngày thì phải tận lực giảng một ngày.” Cho nên thái độ như vậy đích thực đều là lấy mình làm gương. Thầy Lý có làm một bài thơ viết rằng:

*“Lòng nhiệt huyết không đổi,
Thương người đi đường tối,
Chỉ cần soi sáng xa,
Không ngại đốt thân mình.”*

Từng giây từng phút đều không quên tâm giúp đỡ chúng sinh, thương xót những người còn đi trong con đường tối tăm, những người tìm không ra lối thoát cho cuộc đời, những người không có cách nào mở mang trí tuệ, thầy đều có tâm thương xót như vậy; “chỉ cần soi sáng xa”, chỉ cần có thể giúp cho trước mắt họ thấy được ánh sáng; “không ngại đốt thân mình”, không tiếc đốt cháy chính mình để soi sáng cho người khác. Cho nên lão nhân gia đã biểu diễn tinh thần hy sinh phụng hiến.

Mà học trò của thầy là giáo thọ Thích Tịnh Không cũng là “chí thầy như chí mình”, hoàn toàn đem chí hướng của thầy xem thành chí hướng của mình. Vì vậy sư trưởng của tôi cũng đã 80 tuổi nhưng thầy vẫn vì sự hòa hợp của các tôn giáo trên thế giới, vì hòa bình của thế giới mà không ngừng奔波 khắp các nơi trên thế giới. Có một lần, trong lúc thầy giảng bài có nói rằng: “Các bạn là những người trẻ tuổi thì hãy nên phát tâm làm lợi ích cho mọi người, tuổi tác tôi cũng

lớn rồi vẫn phải bôn ba khắp thế giới; có bạn trẻ nào bằng lòng bước ra làm nhiều việc hơn, làm nhiều việc hơn vì xã hội, vì quốc gia, vì thế giới này, nếu các bạn bằng lòng thì ông già tôi đây cũng bằng lòng đập đầu lạy tạ các bạn.” Cho nên khi nghe sư trưởng nói như vậy, người làm học trò chúng tôi đây thực sự cảm thấy vô cùng hổ thẹn. Có thể gặp được người thầy tốt như vậy dạy dỗ thì chúng ta phải biết quý trọng.

“Chí thầy”, chí hướng của thầy phải xem thành chí hướng của mình. Tuy là năng lực của mình không được tốt nhưng vẫn phải cố gắng tận lực y giáo phụng hành, phải khởi một suy nghĩ “nhất định phải giúp sư trưởng làm nhiều việc hơn một chút”. Kết quả sau đó không bao lâu thì bên Thâm Quyển có mời tôi đến diễn giảng. Cho nên cảnh giới của một người đích thực đều hoàn toàn do tâm của người đó chiêu cảm tới: “Năng cảm là chân tâm, sở cảm là cảnh giới.” Thế là từ tháng ba đó trở về sau, tôi bay đi bay lại khắp nơi. Đích thực là xã hội hiện tại, thế giới hiện tại này có quá nhiều việc quan trọng cần chúng ta thật lòng cống hiến. Trong gia đình, trong rất nhiều đoàn thể, ở rất nhiều quốc gia đều có những việc cần làm ngay không thể trì hoãn được nữa. Tuy nhiên, muốn làm những công việc này được viên mãn thì chúng ta nhất định phải như thế nào? Phát nguyện mới được, tin rằng “người có nguyện thiện, trời ắt thuận theo”. Do đó, có được nhiều vị trưởng bối tốt như vậy cho tôi học tập, trong lòng tôi rất vui, nhưng cũng rất nơm nớp lo sợ, bởi vì bản thân làm không tốt sẽ cô phụ sự dạy dỗ của rất nhiều thầy cô và trưởng bối dành cho chúng ta.

Hai năm trước, tôi từng ở Đài Trung nửa năm. Lúc đó cô Dương có dẫn tôi đi gặp thầy Từ Tĩnh Dân, thầy Từ khi ấy cũng sắp tám mươi tuổi rồi. Hôm đó đúng vào ngày ba mươi Tết cho nên đường phố đông nghịt người, nhất là khi đi qua những khu chợ, vì vậy chúng tôi đã đến trễ mười, hai mươi phút. Khi chúng tôi mới lái xe đến hẻm nhỏ rẽ vào nhà thầy, còn chưa đến nhà thầy thì đã thấy thầy đứng ở đầu hẻm đợi chúng tôi từ lâu, bởi vì thầy sợ chúng tôi như thế nào? Tìm không thấy nhà. Nhìn thấy thầy cung kính đứng đợi ở đó, lúc đó ấn tượng của tôi rất sâu sắc rằng học vấn tuyệt đối không phải chỉ nói miệng, mà học vấn là như thế nào? Thực sự làm ra mới được! Vì vậy, chúng ta phải lấy mình làm gương.

Rất nhiều lần cô Dương bắt buộc phải bôn ba khắp nơi ở Đại lục để giải quyết rất nhiều việc, có một lần cô xuống máy bay thì đã mười giờ, mười một giờ, bởi vì vừa về đến Đại Phương Quảng lại có rất nhiều việc phải làm nên cô cũng không nghỉ ngơi mà lập tức bắt đầu làm việc tiếp, thông thường cô phải bận

đến tận hai, ba giờ sáng. Có một lần do bị cảm, cơ thể có chút khó chịu, nhưng lượng công việc quá nhiều nên cũng không nghỉ ngơi, kết quả là cô thức thâu đêm đến hơn bốn giờ sáng thì tự nhiên hết cảm. Điều gì đã chữa khỏi bệnh cảm cho cô vậy? Là do chánh khí bừng bừng đã giải độc cho cô. Bởi vậy, ở Bắc Kinh chúng tôi lưu hành một câu nói là: “Thức đêm sẽ trị được bệnh cảm.” Nhưng điều này phải tùy theo từng người, nhất định phải là vì thánh hiền, vì mọi người thì mới có hiệu quả này, nếu không sẽ không có hiệu quả. Đây đều là tấm gương mà trường bồi làm cho chúng ta thấy, tôi đều luôn ghi nhớ trong lòng.

Tôi cũng rất quý trọng những cơ hội có thể thân cận với người nhân đức, nhưng trong thời gian này, số lần tôi gặp chú Lu thực sự là có thể đếm trên đầu ngón tay. Nhưng chỉ cần trở về Đài Loan là tôi liền nắm lấy cơ hội để được thân cận với chú, thời gian chú nói chuyện trong một ngày tuyệt đối cũng không ít hơn tôi. Có lúc tôi theo chú đến tối, thấy giọng chú nói chuyện với một số người trẻ tuổi có chút khàn đi, nhưng chú vẫn không mệt không chán. Cho nên người nhân đức đích thực đều có thể lấy mình làm gương. Khi chúng ta từ chỗ này mà phán đoán thì chúng ta có thể xác định được người như vậy sẽ là tấm gương tốt cho chúng ta học tập, cũng sẽ là người bạn học tốt của chúng ta. Chúng ta xem đoạn kinh văn tiếp theo, cùng nhau đọc một lần:

Cùng là người, phẩm chất khác, người phạm nhiều, người nhân ít. Đúng người nhân, người kính sợ, lời nói thẳng, không xu nịnh. Gần người nhân, tốt vô hạn, đức ngày tăng, lỗi ngày giảm. Không gần nhân, hại vô cùng, tiểu nhân đến, trăm việc hư.

Chúng ta xem câu đầu tiên: “*Cùng là người, phẩm chất khác, người phạm nhiều, người nhân ít.*” Thừa các bạn, câu nói này bây giờ bạn có thể cảm nhận được chưa? Thực sự là được! Nhưng “người phạm nhiều, người nhân ít” là kết quả, oán trách kết quả cũng vô dụng thôi, nhất định phải tìm ra nguyên nhân mới được. Tại sao hiện tại là người phạm nhiều, người nhân ít? Bởi vì con người không được dạy bảo, không có lời dạy bảo của thánh hiền nên không phân biệt được đúng sai, thiện ác. Do đó cho dù hiện tại là người phạm nhiều, nhưng thực ra họ cũng là người bị hại. Có câu: “Đời trước không tốt, không biết đạo đức, không có người dạy, tuyệt không trách họ!” Vậy thì bây giờ phải trách ai? Nếu chúng ta trách người thế hệ trước thì người thế hệ trước sẽ nói: “Ta cũng không được học.” Sau đó lại tìm đến đời trước nữa, có cần phải tìm không? Điều không cần phải tìm nữa. Vậy phải bắt đầu từ đâu? Bắt đầu từ đời của chúng ta đây, không

thể để cho thánh giáo bị mai một nữa, mà phải làm cho thánh giáo rạng rỡ về vang, và có thể chiếu sáng thế gian này.

Bởi vì không được giáo dục, lại thêm vào mức độ ô nhiễm ở bên ngoài càng ngày càng nghiêm trọng, cho nên mới nói là bên trong không có nền tảng, sức mạnh bên ngoài lại rất mạnh; bên trong đánh ra, bên ngoài đánh vào thì tất nhiên binh sĩ sẽ thua không còn một manh giáp. Vì vậy, bây giờ mọi người đều là trước tiên không cần xem ai là người phạm nhiều, đầu tiên phải để cho hai chân của chính mình như thế nào? Đứng tấn cho thật vững, đầu tiên phải bảo đảm chính mình không bị trôi theo dòng đời. Đợi hai chân của bạn đứng vững rồi thì hai tay mới có thể kéo được người khác, có thể nâng đỡ người khác. Sau khi năng lực của chúng ta dần dần lớn mạnh thì có thể đem sức ảnh hưởng từ sự tu thân để phát triển đến tề gia, trị quốc, bình thiên hạ. Chúng ta phải có lòng tin, con người chỉ cần thực sự cắm vững gốc rễ học vấn của thánh hiền thì tuyệt đối sẽ không bị trôi theo dòng đời, họ hoàn toàn có thể một mình xoay chuyển được cả nhà, đoàn thể, và thậm chí cả xã hội, chúng ta phải có lòng tin như vậy.

Khi chúng tôi dạy tới câu “người phạm nhiều, người nhân ít”, chúng tôi sẽ nói với các em nhỏ rằng: “Trong xã hội hiện nay, các em không vứt rác bừa bãi nhưng có thể người khác sẽ vứt rác bừa bãi”, cho nên từ nhỏ phải để cho các em có được thái độ “học vi nhân sự, hành vi thế phạm”. Hơn nữa, phải nói với các em rằng, năm cộng hai tuyệt đối không thể bằng không. Thế nào là năm cộng hai bằng không ($5+2=0$)? Đây là một đề toán rất phổ biến, các bạn có làm đúng không? Năm cộng hai bằng không, đôi khi còn nhỏ hơn không. Nghĩa là đi học năm ngày ở trường, thứ Bảy và Chủ nhật về nhà lại xem tivi đến nửa đêm, ngày hôm sau lại ngủ đến giữa trưa, hai ngày đó trôi qua, có chút tiến bộ nào không? Có thể không tiến không lùi là đã có chút an ủi rồi, đại đa số như thế nào? Bị thụt lùi, còn nhỏ hơn không nữa.

Chúng tôi đã nói với các em như vậy, các em nhỏ nghe xong đều như thế nào? Cười ha ha, đợi chúng cười xong, tôi liền nói với chúng rằng: “Chúng ta tuyệt đối không được giống như vậy! Chúng ta sau khi về nhà phải làm gương cho các bạn nhỏ khác, hơn nữa còn phải làm gương cho cha mẹ.” Cho nên, những đứa trẻ này cũng rất hăng hái không chịu thua kém, khi về nhà như thường lệ sáu giờ rưỡi sáng thức dậy, bảy giờ bắt đầu đọc diễn cảm *Đệ Tử Quy*. Có một lần, người mẹ sợ con ngủ không đủ giấc nên không gọi con dậy, khi em đi ra khỏi phòng, nhìn thấy đồng hồ ở phòng khách đã hơn bảy giờ thì em chợt khóc òa lên. Cho nên, thái độ của con trẻ là thói quen đã trở thành tự nhiên, hơn nữa đứa bé

đó khóc không chỉ vì không đọc Đệ Tử Quy, mà còn có một nguyên nhân quan trọng hơn nữa, đó là gì? Đó là bé đã không nghe lời thầy giáo, bởi vì các em đối với thầy giáo như thế nào? Vô cùng kính trọng. Cho nên “người phạm nhiều, người nhân ít”, chúng ta hiểu được tình huống thực tế này thì cũng nên thường xuyên rèn luyện bản thân, nâng cao bản thân.

“Đúng người nhân, người kính sợ, lời nói thẳng, không xu nịnh.” Quả đúng là người nhân đức thì người bình thường thấy họ đều có tâm kính nể. Cho nên trong Luận Ngữ, học trò miêu tả đáng vẻ khi nhìn thầy Khổng phu tử là: “Trông xa thấy rất uy nghiêm”, ở đằng xa nhìn thấy thầy rất có uy nghi, làm cho người khác nhìn thấy liền sinh tâm cung kính; “tới gần cảm thấy ấm áp”, đến khi thực sự bên cạnh thầy, cùng thầy thảo luận nghiên cứu học vấn thì cảm thấy thầy thật là thân thiết. Bởi vì Khổng phu tử là người nhân đức, đều luôn nghĩ cho người khác, tất cả những lời ngài nói ra đều là muốn khai mở trí tuệ cho mọi người, nên đương nhiên có cảm giác sâu sắc rằng ngài biết nghĩ cho người khác. Vì vậy tới gần cảm thấy ấm áp. Cho nên “người kính sợ, lời nói thẳng, không xu nịnh”, lời nói của họ tuyệt đối sẽ không tránh né điều gì, đều sẽ nói ra một cách rất ngay thẳng, bởi vì vô dục nên ngay thẳng, cho nên chúng ta có câu châm ngôn rằng: “Vách núi thẳng đứng nên cao ngàn mét, người vô dục nên tính ngay thẳng.” Bởi vì người nhân đức sẽ tuyệt đối không đi cầu danh, cầu lợi, cho nên lời nói của họ đều là những lời nói thẳng thắn không kiêng dè để chỉ bảo chúng ta, giúp đỡ chúng ta. “Không xu nịnh”, từ xu nịnh này là chỉ cho nịnh hót, a dua, bởi vì họ vô dục nên ngay thẳng, không cầu cạnh người khác, vì vậy cũng sẽ không có thái độ lấy lòng người khác.

“Gần người nhân, tốt vô hạn, đức ngày tăng, lỗi ngày giảm”, gần người nhân này chúng ta cũng phải hiểu rằng có phải là một, hai tháng mới thân cận một lần hay không? Mà phải thân cận trong bao lâu? Từng giây từng phút. Nào, xin vẫy tay tán thưởng cho đáp án chính xác! Vậy tôi xin hỏi một chút: làm thế nào thân cận từng giây từng phút? Các bạn không thể đang đi trên đường mà vẫn cầm sách đọc: “Đạo làm người, thánh nhân dạy”, vậy làm thế nào để đạt được từng giây từng phút? Phải y giáo phụng hành, sau đó để ở trong lòng, sau khi học thuộc lòng hết quyển kinh thì có thể ghi nhớ trong lòng. Còn có một tâm pháp có thể cô đọng văn hóa Trung Quốc, chỉ cần ba chữ, chúng ta có thể luôn đề khởi quán chiếu xem mình có đang ở trong thánh giáo hay không. Tâm pháp của văn hóa Trung Quốc là ba chữ nào? “Quân, thân, sư.” Sự tôn quý nhất trong trời đất chính

là *thiên, địa, quân, thân, sư*, hiện nay từ đường ở rất nhiều tỉnh thành vẫn còn thờ bài vị “*thiên địa quân thân sư*” này.

Thực ra, điều quan trọng nhất của *quân, thân, sư* là phải đem cái đức của trời đất thực hành vào việc lập thân, thực hành vào việc tề gia, thực hành vào việc cống hiến cho xã hội. Cho nên, người Trung Quốc đối với *quân, thân, sư* đặc biệt kính trọng. Mà ba chữ *quân thân sư* này ngoài việc chỉ thân phận ra thì còn có ý nghĩa bản chất của nó, chúng ta chỉ cần lúc nào cũng nhắc nhở mình xem có “*tác chi quân, tác chi thân, tác chi sư*” hay không, như vậy thì bạn mới có thể luôn ở trong thánh đạo. Có rất nhiều người nói rằng: “Tôi không phải là ông chủ của một xí nghiệp thì làm sao có thể làm được *tác chi quân*?” Chữ “*quân*” ở đây ý là lấy mình làm gương, nghĩa là lãnh đạo phải lấy mình làm gương cho người khác, cũng tức là thân giáo; tiếp đến “*tác chi thân*”, chữ “*thân*” ở đây là chỉ sự quan tâm, thương yêu, đối đãi với mọi người như người trong nhà, nên gọi là “*tác chi thân*”; kể tới “*tác chi sư*”, *sư* là đại biểu cho dạy học, đại biểu cho việc dạy theo trình độ từng người, đây là dạy học, là phần dạy học bằng lời nói (ngôn giáo), cũng là nắm lấy rất nhiều cơ hội để giáo dục. Cho nên *quân, thân, sư* nhất định có thể giải quyết được tất cả mọi vấn đề giữa người với người.

Khi có thể giải quyết vấn đề giữa người với người thì vấn đề giữa người với xã hội có thể giải quyết được không? Cả xã hội chỉ là sự nhóm họp của quần chúng, chỉ cần bạn nắm vững được tất cả thái độ đối xử với mọi người thì vấn đề giữa người với xã hội liền được giải quyết. Như vậy thì con người và tự nhiên nhất định có thể chung sống hòa thuận với nhau. Bởi vì Mạnh phu tử nói với chúng ta rằng: “Thương yêu người thân mà nhân từ với người”, tức có thể thương yêu nhân dân, thương yêu mọi người; “nhân từ với người mà thương yêu với vật”, tức có thể mở rộng tâm nhân từ này thành sự quan tâm, tôn trọng đối với vạn vật. Cho nên chỉ cần có thể giải quyết tốt mối quan hệ giữa người với người thì thiên hạ sẽ thái bình. Do vậy, giữa người với người, chúng ta phải luôn nhắc nhở chính mình đã làm được *quân, thân, sư* hay chưa, có thái độ như vậy thì đạo nghiệp sẽ phát triển rất nhanh.

Nhưng hiện tại chúng ta cũng thường nghe thầy phụ huynh nói rằng con cái khó quản lý, thầy cô giáo nói rằng học sinh khó dạy, ông chủ thì nói rằng công nhân viên khó bảo. Đây là kết quả, nguyên nhân là ở đâu? Nhà Nho có một câu tâm pháp gọi là “*làm việc không thành, quay lại xét mình*”. Câu này rất có ý nghĩa, điển tích của nó là lấy từ sách Trung Dung. Trong Trung Dung, Khổng phu tử nói rằng: “*Bắc cung giống như đạo quân tử*”, *bắc cung* giống như đạo của

người quân tử. Chúng ta hãy xem, khi bắn cung phải kéo căng dây cung để chuẩn bị bắn. Bắn cung giống như đạo quân tử, mũi tên được bắn đi nhưng kết quả không bắn trúng đích, đó được gọi là “*nếu không trúng bia*”. Ý nghĩa của trúng bia là chỉ mục tiêu. Bắn mũi tên ra mà không trúng mục tiêu thì trách ai? “*Quay lại tìm nguyên nhân ở chính mình*”, nên trách kỹ thuật của mình không giỏi. Nhưng người thời nay khi bắn tên ra mà không trúng đích thì liền nói ngay rằng: “Cái mũi tên đó là do công ty nào sản xuất vậy? Làm kém thế; cái cung này do công ty nào sản xuất vậy? Sao mà làm tệ vậy chứ!” Người ta đều không tìm thấy gì? Điểm mấu chốt của vấn đề, cho nên con trẻ khó dạy, công nhân khó bảo, đều là do không quay lại tìm nguyên nhân ở chính mình.

Chúng ta hãy thử suy nghĩ xem, tại sao phụ huynh thời nay cảm thấy con cái khó dạy? Đó là bởi vì họ chưa thực sự thực hành quân, thân, sư. Chúng ta hãy xem phụ huynh thời nay có lấy mình làm gương hay không, có hay không? Có thể đều dạy bảo con cái phải làm theo Đệ Tử Quy, phải hiếu thuận với cha mẹ. Nhưng thái độ nói chuyện của bản thân họ đối với cha mẹ thì lại không được tốt, như vậy con trẻ thấy trên làm thì như thế nào? Dưới noi theo. “Trên làm dưới noi theo.” Tôi còn nhớ có một câu chuyện có thật, ở một nơi nọ, họ có một phong tục không tốt, đó là khi cha mẹ già đến một độ tuổi nào đó thì con cái sẽ công cha mẹ lên núi rồi bỏ mặc họ ở đó, còn mình thì đi về nhà. Đứa con trai của họ nhìn thấy vậy thì không nhẫn tâm cho nên em cứ khuyên cha mẹ: “Cha mẹ đừng mang ông nội bỏ lên núi!” Nhưng người cha của đứa bé không nghe theo, sau đó đứa bé đi theo người cha công ông nội lên núi, bỏ ông ở đó, rồi đang chuẩn bị đi về, kết quả là đứa bé này đã chủ động lấy cái sọt trúc đem về, cha đứa bé liền nói: “Cái sọt để ở đó là được rồi, sao con còn lấy đem về làm gì?” Đứa bé liền nói với cha rằng: “Con phải mang về để sau này còn dùng để công cha lên núi.” Đứa bé này có trí tuệ không? Rất có trí tuệ! Đứa bé dùng sự thiện xảo này để thức tỉnh lòng hiếu thảo của người cha, người cha sẽ đắn đo: “Nếu như mình không hiếu thảo thì con trai mình cũng sẽ như thế nào?” Sẽ học theo. Vì vậy, nếu như phụ huynh không làm gương tốt thì “xà trên không thẳng, xà dưới ắt lệch”. Bởi vậy, càng tiếp xúc với nhiều người thì chúng ta càng cảm nhận sâu sắc rằng: “Gia giáo chân thực không hư dối.”

Do đó, chúng ta là phụ huynh thì trước tiên nhất định phải suy nghĩ xem mình đã thực hiện được “quân” chưa? Lại nữa, có một số phụ huynh nhất định sẽ nói là: “Tôi đã làm được thân rồi, thân là yêu thương che chở, mỗi ngày đều tận tâm tận lực đi kiếm tiền để cho con cái tiêu xài”, đó có phải là yêu thương bao

bọc con không? Nếu như sự thương yêu bao bọc này không có trí tuệ thì thương quá hóa hại, sẽ chiều hư chúng, như vậy thì nguy! Cho nên, tiếng Mân Nam có câu: “Chiều lợn thì lợn chạy loạn bếp, chiều con trai thì chúng sẽ bất hiếu, chiều vợ thì nhà cửa âm ỉ, chiều chồng thì nửa đêm bò dậy khóc, chiều con gái thì khó theo gia giáo nhà người.” Chúng ta xem, lời nói địa phương quê mùa đều bao hàm trí tuệ nhân sinh rất sâu sắc, bởi vì những điều này cũng là tổ tiên truyền lại, đều là chất lọc tinh hoa, mỗi câu nói đều có thể mang lại sự nhắc nhở rất lớn trong cuộc đời.

Chúng ta hãy xem câu “chiều lợn thì lợn chạy loạn bếp”, cung chiều lợn đến nỗi nó chạy vào trong bếp của bạn, làm cho bếp của bạn đều như thế nào? Rồi tung cả lên, bạn xem câu này có đạo lý biết bao. Con người hiện nay nuôi chó cũng không dạy bảo chúng cho tốt, chúng nhảy lên giường rồi vẩy đuôi, người chủ nói: “Đi xuống cho tao!” Nhưng nó cũng chẳng thèm để ý, bởi nó quá thấu hiểu giới hạn của bạn ở đâu. Chó còn biết đo lường giới hạn của bạn, vậy thì con người liệu có biết không? Cho nên bạn giáo dục con cái, nhất định phải rất có nguyên tắc, nếu không nhất định sẽ bị con cái nhìn thấu con người bạn. Cho nên, lợn còn không được cung chiều thì đối với người càng không được cung chiều. Cho nên chiều con trai thì chúng sẽ bất hiếu.

Tôi từng nghe một người bạn kể rằng, có một cặp vợ chồng nuôi sáu người con trai, có vui hay không? Sáu người đều là con trai! Họ đã nuôi dưỡng sáu người con trai và mua cho chúng sáu căn nhà, cưới sáu cô con dâu, mỗi đứa một cô, họ đều sắp xếp ổn thỏa cho chúng, cha mẹ như vậy có vĩ đại hay không? Nhưng kết quả lại có kết cục như thế nào? Cha mẹ không có nơi để ở. Như vậy có phải là thương yêu bao bọc con cái không? Là hại chúng! Từ nhỏ tới lớn, chuyện gì cũng giúp chúng làm hết thì chúng sẽ sinh ra thái độ: Những gì cha mẹ làm cho mình đều là thế nào? Nên phải như vậy. Bởi vậy đến cuối cùng, người con cả còn có chút lương tâm, đã xây một căn nhà gỗ nhỏ bên cạnh chuồng lợn cho hai vợ chồng họ ở, những người hàng xóm xung quanh thấy chướng mắt nên nói với họ rằng: “Hãy đi kiện sáu người con của ông bà đi.” Có nên kiện không? “Trong nhà chớ tranh tụng, tranh tụng ắt kết cục xấu.” Dù kiện có thắng đi nữa, sáu người con trai sẽ chia ra mỗi người nuôi cha mẹ hai tháng, nuôi như vậy thì sẽ dẫn tới kết cục gì? Có khi con dâu mang cơm ra vút đó rồi nói: “Ăn nhanh lên!” Đáng lẽ sau khi nghỉ hưu xong còn có thể sống được mười năm, hai mươi năm, nhưng khi được sáu người con nuôi dưỡng như vậy thì chỉ có thể sống được ba năm, sau đó lại bị bệnh ung thư, vì ngày nào cũng tức chết đi được. Sớm biết

có ngày hôm nay thì lúc đầu hà tất làm như vậy! Cho nên, giáo dục con cái thì phải lấy đức làm căn bản. Như vậy mới thật sự là thương yêu bao bọc chúng.

Tiếp theo chúng ta xem, “chiều con trai thì chúng sẽ bắt hiểu, chiều vợ thì nhà cửa âm ỉ”. Ngay cả vợ cũng không được cung chiều, bởi vì sau khi cung chiều vợ thì vợ sẽ một là khóc, hai là gây náo loạn, ba là treo cổ. Một hôm các bạn đi làm được nửa chừng đột nhiên chuông điện thoại reo, đột nhiên lạnh run: “Không biết vợ tôi lại có việc gì nữa đây?” Đến cuối cùng thì sự nghiệp, gia đình đều trở nên rối tung cả lên. Cho nên, lấy vợ thì phải lấy người thế nào? Lấy vợ hiền! Nhưng đàn ông thời nay có biết vậy không? Không biết. Không thể trách họ được, vì họ chưa được học Quan Thư, chưa được học Kinh Thi, thiên thứ nhất trong Kinh Thi có nói: “Thư cư kêu quan quan, ở trên cồn giữa sông, người thực nữ yếu điệu, quân tử muốn sánh duyên.” “Quan Thư” là thiên thứ nhất của Kinh Thi, tại sao lại nói đến chim chóc, lại nói đến người thực nữ yếu điệu? Kinh Thi là một quyển kinh điển tương đối quan trọng của Trung Quốc, tại sao thiên thứ nhất lại nói đến Quan Thư? Bởi vì ở đây có học vấn lớn. Đứng đầu trong ngũ luân, trong ngũ luân thì mối quan hệ nào là quan trọng nhất? Vợ chồng. Cho nên, văn chương trong thiên thứ nhất sẽ nói đến đạo vợ chồng. Tại sao lại dùng chim chóc để nói về con người? Đều có học vấn cả. Tôi từng hỏi học sinh cấp hai rằng: “Yếu điệu có ý nghĩa gì?” Có một nữ sinh lớp tám trả lời rằng: “Là người nữ có dáng vẻ đẹp.” Tôi nói: “Ý của thánh nhân đã bị hiểu khác hoàn toàn rồi.” Chúng ta không thể trách em học sinh này, bởi vì có rất nhiều quảng cáo về giảm béo đều nói đến từ yếu điệu, tưởng đúng mà lại sai, thế nên chúng ta cũng không thể trách các em được. “Yếu điệu” là chỉ người con gái vô cùng hiền đức.

Thế tại sao Quan Thư lại được sắp xếp ở thiên thứ nhất? Bởi vì chim thư cư này kêu, khi nó tìm được bạn đời rồi thì cả đời sẽ không thay đổi. Bởi vì con người rất trọng sĩ diện, nếu bạn trực tiếp nói với họ rằng: “Sao bạn lại lạnh nhạt với vợ của mình vậy?” Họ sẽ trả lời bạn: “Anh quản tôi nhiều quá đó?” Có phải vậy không? Nhưng các bạn dùng câu thơ này để nói với họ thì lại khác, nói rằng: “Bạn xem, đến loài chim còn không muốn phản bội người bạn đời của nó, chúng ta làm người thì sao có thể không bằng chim được?” Dùng phương pháp như vậy, nếu họ có tâm hổ thẹn thì lập tức sẽ biết thu liễm; nếu họ không có tâm hổ thẹn thì bạn cũng không kết oán với họ. Cho nên, tại sao trong Kinh Thi có nhiều loại tên của côn trùng, chim thú đến vậy, đều là dùng để ví dụ, dùng để đánh thức tánh đức, đánh thức lương tri của con người. Như vậy, tìm người bạn đời phải tìm người hiền đức.

Trong Quan Thục cũng nói đến: “Rau hạnh cọng ngắn cọng dài; hái bên trái, hái bên phải.” Rau hạnh này khi cúng tế tổ tiên, sẽ được đặt trước mặt tổ tiên để cúng. Vậy thì ai là người đi hái rau hạnh? Là nàng dâu đi hái, điều này rất có ý nghĩa. Thể hiện rằng nàng dâu tốt đi hái rau hạnh này về cúng tế tổ tiên, thì tổ tiên ở trên trời có linh thiêng cũng cảm thấy rất an ủi. Bởi vì lấy được một nàng dâu tốt thì có thể hưng vượng ba đời. Nhưng lấy phải nàng dâu không tốt thì tổ tiên phải rơi lệ ba đời. Cho nên, lấy vợ gả chồng rất quan trọng, bởi vậy trong lễ nghi của Trung Quốc thì hôn lễ rất như thế nào? Phải rất thận trọng, nguyên nhân là như vậy. Do đó, chồng không được cung chiều vợ, vợ cũng không được cung chiều chồng. “Chiều chồng thì nửa đêm bò dậy khóc”, nghĩa là bạn cung chiều chồng đến hư hỏng, họ ở bên ngoài lưu luyến quên về, còn bạn thì ở trong nhà trần trọc khó ngủ, một mình khóc thầm, như vậy rất không tốt.

Cuối cùng, con gái thì như thế nào? Cũng không được cung chiều, bởi vì cung chiều làm hư con gái của mình thì khi gả về nhà người ta, rất có thể sẽ làm cho gia đình người ta gà chó không yên, gà bay chó chạy. Cho nên dạy con gái là chuyện lớn. Hiện nay rất nhiều người trẻ tuổi đi lấy chồng rất hay nóng nảy, cứ hai, ba ngày tức giận lên thì nói: “Tôi về nhà mẹ đẻ tôi đây.” Kết quả khi quay về nhà mẹ đẻ, không ngờ cha mẹ cô lại nói với con là: “Không sao! Con cứ về đây, cha mẹ làm chỗ dựa cho con.” Có chuyện như vậy không? Làm như vậy có phải là thương yêu con cái không? Có phải không? Không phải! Cuộc đời này của con gái phải làm vợ của người ta, làm mẹ của người ta thì nhất định phải biết cách nhẫn nại, biết cách đối mặt với thử thách trong cảnh giới. Nếu như mới gặp thử thách mà đã lập tức lùi bước thì những học vấn cần phải học trong cuộc đời này, cô ấy sẽ học không được. Cho nên không được cung chiều con gái.

Tôi nhớ hồi còn nhỏ, ông bà ngoại từng đến nhà của chúng tôi, số lần ông bà ngoại đến nhà chúng tôi cũng rất ít, hầu như có thể đếm được trên đầu ngón tay. Mỗi lần bà ngoại đi vào trong nhà tôi, sau đó tôi đều nhìn thấy bà ngoại nắm lấy tay bà nội, vừa đi vừa nói: “Ai da! Đứa con gái này của tôi miệng không được ngọt, đứa con gái này của tôi làm việc lại rất chậm chạp. Đứa con gái này của tôi có rất nhiều khuyết điểm”, và cứ thế nói ra một mạch từng khuyết điểm của mẹ tôi. Kết quả, khi hai bà đều ngồi xuống ghế thì bà nội của tôi liền nói: “Ồ không, con dâu này rất tốt!” Chỗ nào đó tốt rồi lại chỗ kia tốt. Tôi ngồi bên cạnh nghe mà cảm thấy rất khó hiểu, chẳng biết là ý gì? Bây giờ thì tôi đã hiểu rồi. Người nhà mình có gì không tốt thì mình phải nói trước, còn những điều tốt của con gái mình thì để cho mẹ chồng nói. Cho nên “thông đạt nhân tình đều là văn chương”,

mà những điều thông đạt nhân tình này, thường là từ những vị trưởng bối có rất nhiều kinh nghiệm mà đích thân họ từng trải trong cuộc sống mới có thể học được. Do đó, những người trẻ tuổi chúng ta phải nên chú trọng đến luân lý, nhất định phải kính trọng người lớn tuổi, quý trọng người hiền tài, nếu không thì cuộc sống sẽ phải chịu thiệt thòi lớn.

Phương pháp thương yêu che chở con cái của cha mẹ cũng phải đúng thì mới thực sự làm được thân. Tiếp theo cần làm được điều gì? Sư, lúc cần giáo dục thì nhất định phải quý trọng cơ hội này. Có một số cha mẹ có sự nhạy bén trong giáo dục quá thấp. Lúc cần phải giáo dục lại không giáo dục, dần dần để trẻ nhỏ dưỡng thành thói quen xấu, đến khi muốn giáo dục thì đã muộn rồi. Cho nên, tại sao cha mẹ không dạy được con cái? Bởi vì họ đã không thường xuyên lấy điều gì ra để quán chiếu? Quân, thân, sư. Cũng như vậy, tại sao cấp trên không thể lãnh đạo được công nhân viên, tại sao vậy? Có thể chúng ta chỉ vì có cái danh là giám đốc, là tổng giám đốc, nhưng không lấy mình làm gương, như vậy cấp dưới có phục hay không? Rất khó mà phục được! Tiếp nữa, ngoài làm giám đốc ra thì có coi công nhân viên là người thân của mình không? Nếu như không thì bầu không khí làm việc có tốt không? Không tốt. Hàng ngày công nhân viên làm việc giống như một cỗ máy vậy. Bởi vậy, chúng ta làm cấp trên, ví dụ như đi đâu đó chơi một chuyến thì cũng nên mua chút đặc sản ở nơi đó về mời tất cả công nhân viên cùng thưởng thức, công nhân viên sẽ cảm thấy lãnh đạo luôn nghĩ đến họ. Xây dựng bầu không khí của công ty giống như xây dựng một gia đình, như vậy là làm được thân. Tiếp đến là làm được sư, công nhân viên mới vào làm cũng có rất nhiều việc không biết, chúng ta làm lãnh đạo cũng phải thường xuyên dẫn dắt, hướng dẫn họ, khi [bạn làm lãnh đạo] đều thực sự có thể làm được quân, thân, sư thì tin rằng công nhân viên sẽ vô cùng tín phục, vô cùng tôn trọng bạn.

Cuối cùng, thầy cô giáo muốn dạy tốt học sinh thì cũng phải lấy mình làm gương, làm được quân; cũng phải đối xử với học sinh như con cái của mình, làm được thân; cuối cùng, khi cần phải chỉ dạy học sinh thì tận tâm tận lực chỉ dạy, làm được sư. Tin rằng, chỉ cần làm được quân, thân, sư thì nhất định sẽ dạy tốt được học sinh, dạy tốt được công nhân viên, dạy tốt được con cái của mình. Do vậy, chúng ta chỉ cần thường xuyên dùng quân, thân, sư để quán chiếu bản thân thì tin rằng đạo đức học vấn của bạn sẽ càng ngày càng nâng cao. Tiết học này chúng tôi chỉ nói đến đây, cảm ơn mọi người!